

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลเป็น 5 ระยะ ดังนี้

ผลการศึกษาระยะที่ 1 วิเคราะห์สถานการณ์และศึกษาความต้องการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

ผลการศึกษาระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว

ผลการศึกษาระยะที่ 3 ตรวจสอบและทดสอบใช้รูปแบบที่สร้างขึ้น

ผลการศึกษาระยะที่ 4 การจัดกิจกรรมตามโปรแกรมที่พัฒนา

ผลการศึกษาระยะที่ 5 การประเมินผลโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพจิต

ผลการศึกษาระยะที่ 1 วิเคราะห์สถานการณ์และศึกษาความต้องการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

1.1 บริบทของพื้นที่การวิจัย ศูนย์ฝึกอบรม : บ้านหลังที่สองของเด็กกระทำผิด

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5 อุบลราชธานี เป็นหน่วยงานในสังกัดกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม ปี พ.ศ. 2545 ผู้อำนวยการคนแรกและเป็นคนปัจจุบัน คือ นางไพวรรณ รัตนบวร เจ้าหน้าที่บริหารงานยุติธรรม 9 มีบุคลากรแยกเป็นข้าราชการจำนวน 22 อัตรา พนักงานราชการจำนวน 8 อัตรา ลูกจ้างประจำ จำนวน 38 อัตรา จ้างเหมาบริการ จำนวน 2 อัตรา มีเด็กที่อยู่ในความดูแล ณ วันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2550 รวมจำนวน 220 คน เป็นเด็กและเยาวชนเพศชายจำนวน 203 คน เพศหญิงจำนวน 7 คน ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5 อุบลราชธานี ตั้งอยู่เลขที่ 118 หมู่ที่ 12 กิโลเมตรที่ 14 บ้านหนองก้าน ตำบลหัวเรือ ชุมชนใกล้เคียงเป็นแหล่งเกษตรกรรมที่สำคัญในการผลิตและส่งออกพืชผลของจังหวัดอุบลราชธานี โดยเฉพาะผลผลิตจากการจำหน่ายพริกซึ่งเป็นผลผลิตสำคัญที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนแห่งนี้

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5 อุบลราชธานี แห่งนี้ ใช้พื้นที่ส่วนหนึ่งร่วมกันระหว่างสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดอุบลราชธานี เนื้อที่ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5 อุบลราชธานีที่ใช้โดยรวม 204 ไร่ 1 งาน 60 ตารางวา ซึ่งเป็นที่ดินสาธารณประโยชน์ มีประตูทางเข้า ออกร่วมกันกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีป้อมยามและเจ้าหน้าที่คอยดูแลอำนวยความสะดวกตลอด 24 ชั่วโมง พื้นที่ด้านหน้าเป็นอาคารอำนวยการ 2 ชั้น ดังภาพที่ 1



ภาพที่ 4.1 อาคารอำนวยการ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5 จังหวัดอุบลราชธานี

จากภาพถ่ายในรูปภาพที่ 1 จะเห็นว่าบริเวณริมรั้วและรอบ ๆ อาคารมีต้นไม้ใหญ่ หลากหลายประเภท มีความร่มรื่น และให้ร่มเงาแก่ผู้มาเยือนได้เป็นอย่างดี อาคารสำนักงาน ด้านหน้า เป็นสถานที่สำหรับผู้มาติดต่อราชการและประสานงานด้านต่าง ๆ ห้างออกไปด้านหลัง อาคารสำนักงานประมาณ 20 เมตรจะเป็นเรือนเย็บญาติ ซึ่งใช้เป็นที่พบปะระหว่างญาติกับเด็กและ เยาวชนที่อยู่ที่นี่ หากมีญาติของเด็กมารอพบ เจ้าหน้าที่จะประกาศเรียกและนำเด็กมาพบญาติ ที่นี่ อนุญาตให้เยี่ยมได้ในเวลาช่วงบ่ายของทุกวันจันทร์ พุธ และเสาร์ อนุญาตให้เยี่ยมได้รวมผู้ติดตาม ไม่เกิน 4 คนเยี่ยมได้วันละ 1 ครั้ง ๆ ละไม่เกิน 40 นาที ภายในเรือนเย็บญาตินี้มีร้านค้าสวัสดิการ ของหน่วยงาน จำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็น เชื้อเพลิงด้านหลังเรือนเย็บญาติ มีร้าน จำหน่ายอาหารและเครื่องดื่ม หรือที่คนส่วนใหญ่เรียก “โรงเคี่ยม” ซึ่งเป็นสถานที่อำนวยความสะดวก แก่บุคลากรและผู้มาเยือน เมื่อมองไปฝั่งตรงข้ามเรือนเย็บญาติ ซึ่งอยู่ไม่ไกลมากนักจะมองเห็น รั้วตาข่ายเหล็กกันเป็นสัดส่วนชัดเจนเรียกกันว่าหอหญิง เป็นสถานที่กิน อยู่ และนอน สำหรับเด็ก และเยาวชนหญิง ภายในอาณาบริเวณเดียวกันนี้มีอาคารนอน 1 หลัง และอาคารเรียนหลังเล็ก สำหรับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ห่างจากอาคารเรียนประมาณ 20 เมตร จะเป็นประตูสำหรับเข้า-ออก และตามทางเดินจะปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพื่อความสวยงาม ในขณะเดียวกันจะมีเจ้าหน้าที่คอยดูแล รับผิดชอบที่ประตูทางเข้า-ออกซึ่งทำเป็นที่พักมีลักษณะคล้ายบ้านพักแต่ดูโล่งและใช้เป็นที่รับรอง แขกที่เข้ามาเยือนที่นี่ได้ด้วย ดังภาพที่ 2

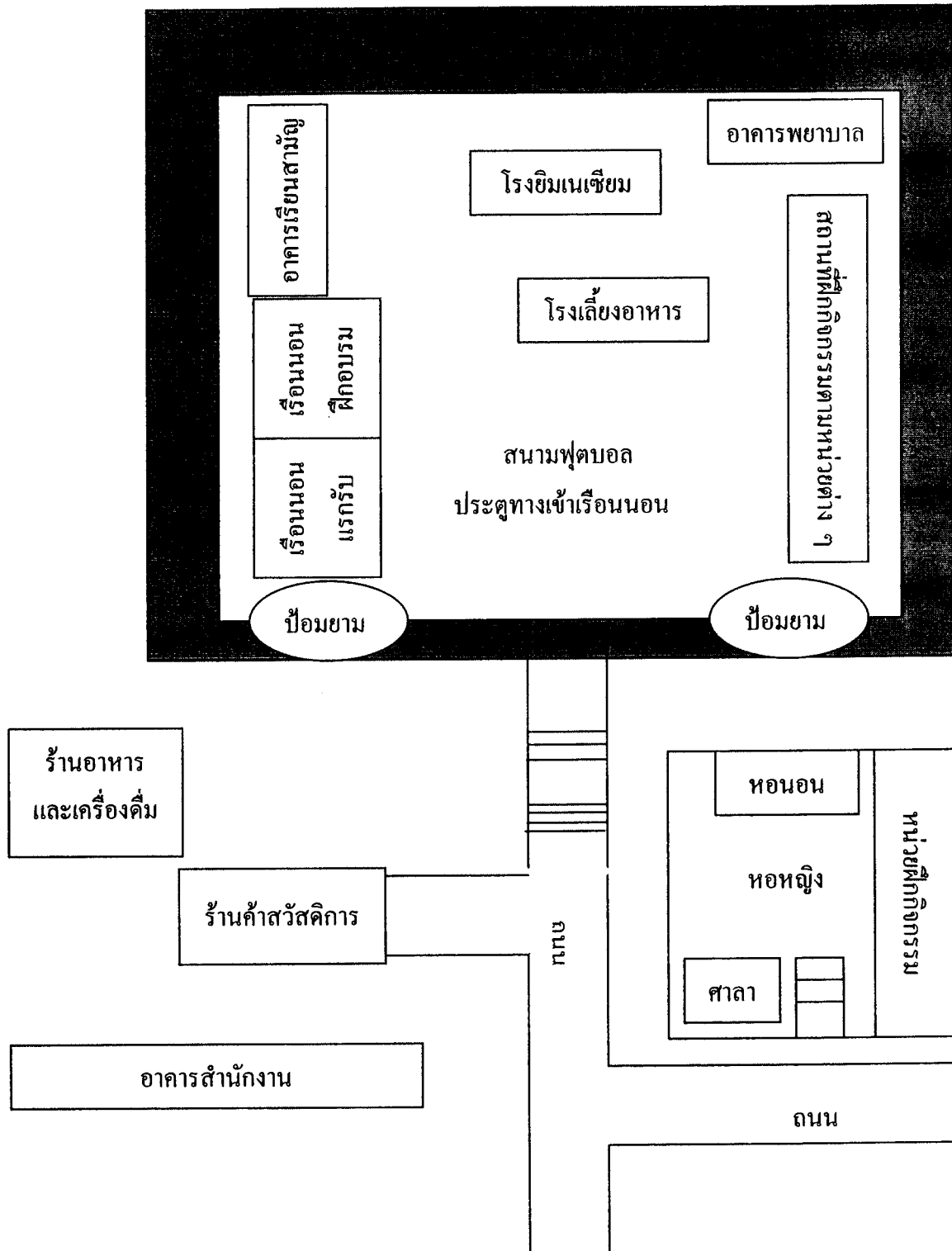


ภาพที่ 4.2 ศาลาญาติเยี่ยมภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5 อุบลราชธานี

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่ทำการศึกษานี้มีหอนอนทั้งหมด 6 หอนอน แบ่งเป็นหอนอนหญิง 1 หอนอน หอนอนเด็กและเยาวชนแรกรับ (ชาย) 1 หอนอน ที่เหลือเป็นหอนอนชายทั้งหมดและยังมีหอนอนชายว่างอยู่ 1 หอนอน เนื่องจากจำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกควบคุมตัวมีจำนวนลดลงเพราะเป็นนโยบายของกรมพินิจที่ต้องการให้เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้มีโอกาสกลับไปใช้ชีวิตในชุมชนโดยให้ครอบครัวและชุมชนได้รับผิดชอบดูแลและอบรมขัดเกลาเด็กและเยาวชนเหล่านี้ และมีกำหนดการนัดหมายให้มารายงานตัวตามเวลา พร้อมวางแผนการติดตามเพื่อสอดส่องดูแลความประพฤติเป็นระยะ

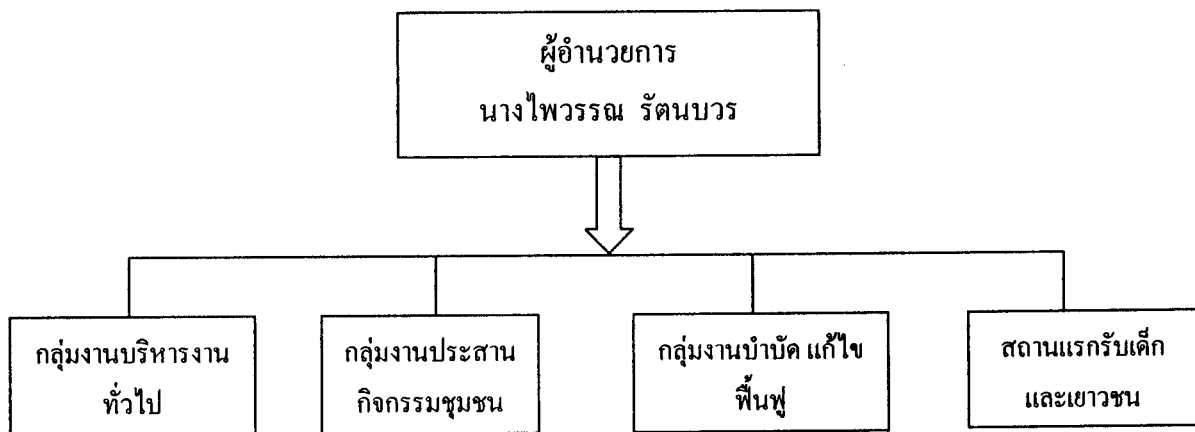
ในขณะที่ผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในบริเวณเรือนนอนหญิงเห็นบรรดาบุคลากรทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้ดูแลกับเด็กรวมจำนวน 10 คน โดยกำลังช่วยกันทำความสะอาดบริเวณรอบ ๆ ตัวอาคาร ซึ่งพบว่าบริเวณรอบ ๆ อาคารสามารถใช้เป็นที่นั่งพักผ่อนภายใต้ร่มเงาของต้นไม้จำนวนมากหลายต้นได้เป็นอย่างดี ถัดจากเรือนนอนหญิงเข้าไปด้านหลังเป็นกำแพงทึบสูงประมาณ 2 เมตร มีลวดหนามกั้นไว้ด้านบนสุด มีป้อมยามที่สร้างไว้ด้านหน้าด้วยเหล็กทึบ สำหรับเป็นทางผ่านเข้า-ออก ภายในเป็นเรือนนอนชาย มีทั้งหมด จำนวน 4 หลัง ลักษณะเป็นอาคาร 2 ชั้น ได้ถูกล้าง สภาพโดยทั่วไปคล้ายหอพักรวม นอกจากเรือนนอนแล้วยังมีอาคารเรียนซึ่งเป็นเรือนไม้ชั้นเดียวเป็นแถวยาว ใช้เป็นที่เรียนวิชาชีพต่าง ๆ อาทิ ช่างเชื่อม โลหะ ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างไม้ และก่อสร้าง ศิลปหัตถกรรม ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างตัดผม ช่างพิมพ์ หน่วยดนตรี และหน่วยเกษตรกรรม วิชาชีพต่าง ๆ เหล่านี้เด็กและเยาวชนสามารถเลือกเรียนได้ตามความชอบและความถนัดของตน ถัดจากอาคารเรียนเข้าไปเป็นอาคารพยาบาล และ

อาคารเรียนสามัญ ซึ่งเป็นอาคาร 2 ชั้น ใช้เป็นที่เรียนหนังสือสำหรับเด็กและเยาวชนที่ยังเรียนไม่จบ
ชั้นสามัญ ซึ่งลักษณะตำแหน่งของอาคารต่าง ๆ ได้นำเสนอให้เห็นโดยการจำลอง ดังแผนภาพที่ 2



ภาพที่ 4.3 แสดงตำแหน่งอาคารต่าง ๆ ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5

ภารกิจหลักและบทบาทหน้าที่ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแห่งนี้ มีหน้าที่ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่ศาลมีคำพิพากษา หรือรับคำสั่งให้รับตัวไว้ฝึกอบรมภายใต้การควบคุม อภิบาลดูแลจากศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดอุบลราชธานี ศาลจังหวัดศรีสะเกษแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว ศาลจังหวัดอำนาจเจริญแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว ศาลจังหวัดมุกดาหารแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว ศาลจังหวัดนครพนมแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว และศาลจังหวัดยโสธร ด้วยการบำบัดแก้ไข ฟื้นฟูและพัฒนาเด็กและเยาวชน จัดการศึกษาวิชาสามัญ วิชาชีพ เสริมสร้างจริยธรรม ศีลธรรม วัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่น ให้การสงเคราะห์ ติดตาม ตลอดจนดำเนินการด้านกิจกรรมชุมชนและประสานความร่วมมือกับองค์กรภายนอกเพื่อการพิทักษ์คุ้มครองสิทธิเด็กและเยาวชน เพื่อส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมี โดยมีผังโครงสร้างการบริหารตามแผนผังที่ 2



ภาพที่ 4.4 โครงสร้างการบริหารภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5

อัตรากำลังที่ปฏิบัติงานของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5 ทั้งพนักงานราชการและลูกจ้างประจำ รวมทั้งสิ้นมีจำนวน 68 คน บุคลากรที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด คือ พ่อบ้าน และแม่บ้าน ซึ่งมีหน้าที่ดูแลเด็กและเยาวชนเหมือนเป็น พ่อ-แม่ ที่ดูแลลูก โดยจะดูแลตั้งแต่ตื่นนอน ปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน รับประทานอาหาร เข้าแถวเคารพธงชาติ แล้วส่งเข้าเรียนตามหน่วยต่าง ๆ ช่วงพักกลางวันจะมาช่วยดูแลเด็กรับประทานอาหาร และช่วงเย็นจะมาดูแลให้เด็กได้พักผ่อนและเข้านอน

เด็กและเยาวชนที่อยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแห่งนี้ ส่วนใหญ่มาด้วยคดีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ 105 คนคิดเป็นร้อยละ 49.76 รองลงมาเป็นคดีความผิดต่อร่างกาย 74 คนคิดเป็นร้อยละ 35.07 ระยะเวลาที่เข้ามาอยู่ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนต่ำสุด 2 เดือน สูงสุด 11 ปี และมีอัตราการกระทำผิดซ้ำอันเนื่องมาจากปัญหาครอบครัวและบุคลิกภาพของเด็กเอง

ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 15-18 ปี โดยมีทั้งสิ้นรวมจำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 79.54 ของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดที่อยู่ในความดูแลของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนทั้งหมด ซึ่งเด็กและเยาวชนเหล่านี้ส่วนใหญ่เผชิญปัญหาหลายด้าน โดยเฉพาะปัญหาที่มาจากครอบครัว ที่ควรจะได้นำไปสู่การแก้ไขร่วมกันเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตและความสุขของครอบครัว

1.2 เสี่ยงสะท้อนจากผู้เกี่ยวข้อง โอกาสในการพัฒนา

จากคำกล่าวของเด็กและเยาวชนที่สะท้อนให้เห็นสภาพของครอบครัวที่มีปัญหา โดยตนเองถูกทอดทิ้งให้อยู่กับตาและยาย พ่อแม่ไม่สนใจ ทำให้มีปัญหาด้านจิตใจ กลายเป็นเด็กเก็บตัว บางครอบครัวพ่อแม่สอนให้เด็กค้าขายเสพยาเสพติด โดยมีเหตุผลว่าเมื่อเด็กทำผิดจะได้รับโทษไม่หนักเท่ากับผู้ใหญ่เพราะฉะนั้นผู้ใหญ่จึงมักใช้เด็กเป็น “เครื่องมือ” จนนำไปสู่การกระทำผิดทางกฎหมายซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของสังคม

เมื่อประเมินและวิเคราะห์ถึงประเด็นการดูแลที่เด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5 อุบลราชธานีได้รับจากครอบครัว และระบบการดูแลที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5 อุบลราชธานีจัดให้สำหรับเด็กและเยาวชน โดยได้ข้อมูลจากการสังเกตการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนร่วมในการวิจัยดังที่กล่าวถึงในบทที่ 2 พบว่ามีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและเกี่ยวข้องกับประเด็นสัมพันธภาพในครอบครัวที่ผู้วิจัยค้นพบในครั้งนี้ ได้แก่

1.3 ด้านการทำหน้าที่ของครอบครัว

จากการสัมภาษณ์พ่อแม่ ผู้ปกครองของเด็กที่กระทำผิดจำนวน 7 คน พบว่า ประเด็นที่เป็นปัญหาของครอบครัวส่วนใหญ่คือช่องว่างทางความคิดและการสื่อสารในครอบครัว ซึ่งมักจะเกิดขึ้นอยู่เสมอ ขณะเดียวกันสมาชิกในครอบครัวก็แสดงออกถึงความไม่เข้าใจในธรรมชาติของวัยรุ่น ซึ่งนำไปสู่การไม่ยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ ส่วนมุมมองและทัศนคติต่อการใช้ชีวิตของเด็กและเยาวชนนั้น ผู้ใหญ่มองว่าพฤติกรรมของเด็กเป็นปัญหาที่ยากจะแก้ไข บางครั้งนำไปสู่การทะเลาะกันอย่างรุนแรงระหว่างเด็กและเยาวชนกับพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง รวมถึงสมาชิกคนอื่น ๆ ในครอบครัว และในกรณีที่ผู้ใหญ่เกิดบันดาลโทสะก็จะมีการทำโทษที่รุนแรงเกิดขึ้น สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงการทำหน้าที่ของครอบครัวเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดจากการสนทนากลุ่มที่ว่า

“ไม่มีใครอยากให้พวกเราออกไปหรอกเพราะเขามองว่าเราคือเด็กเถร”

ต่างคนต่างเอาตัวรอดไม่มีเวลามาดูกันหรอก”

บางวันต้องออกไปหาเพื่อนเพื่อขอข้าวเย็นกิน”

และจากการสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณเรื่องความพึงพอใจในการทำหน้าที่ของครอบครัว ตามการรับรู้ของพ่อ แม่ ผู้ปกครองและเด็กที่กระทำผิด พบว่า มีเพียงร้อยละ 40 เท่านั้น ที่รู้สึกพึงพอใจในการทำหน้าที่ของครอบครัวในระดับปานกลาง ส่วนที่เหลือมีความพึงพอใจในระดับต่ำ ดังตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ความถี่และร้อยละของผู้ปกครองเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดที่มีความคิดเห็นต่อความพึงพอใจในการทำหน้าที่ครอบครัว

ระดับความพึงพอใจต่อการทำหน้าที่ครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
ระดับปานกลาง	8	40
ระดับต่ำ	12	60

1.4 ด้านมุมมองต่อตนเองของเด็กและเยาวชน

จากการสนทนากลุ่มกับเด็กและเยาวชนทั้งหญิงและชายจำนวน 3 กลุ่ม ๆ ละ 9-10 คน รวมทั้งสิ้น 29 คนมีข้อมูลเชิงคุณภาพที่เด็กได้กล่าวถึงตนเองและคนอื่นในด้านลบทั้งความคิดและพฤติกรรม ดังจะเห็นได้จากข้อมูลที่เด็กได้สะท้อนให้เห็นว่าตนเองเป็นคนไร้ค่าและมีเจตคติที่ไม่ดีต่อตนเอง ต่อเพื่อน และคนรอบข้างดังคำกล่าวที่ว่า

“คนอื่นคงดีใจที่ผมมาอยู่ที่นี่ เพราะเขาคงเบื่อหน่าย กับเรา อยู่ที่นี่เรายังหาอะไรแะแะ แม้กระทั่งเพื่อนสนิท เพราะเราเองก็ไม่คิดจริงจังกับใครอยู่แล้ว” (F1B)

การที่เด็กรู้สึกอย่างนี้เพราะพื้นฐานทางความคิดและการรับรู้ต่อสังคมที่มีอยู่ในตัวเด็ก จึงทำให้ความคิดและมุมมองของเด็ก ที่มีต่อตนเองและสังคมออกมาในด้านลบ และส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หลายประการ เช่น การกระทำผิดทางร่างกายต่อผู้อื่น การลักทรัพย์ การข่มขืนกระทำชำเรา จนนำมาสู่การพิพากษาความผิดและถูกสั่งให้เข้ารับการฝึกอบรม ดังที่เด็กคนหนึ่งพูดว่า

“ที่เป็นแบบนี้ก็เพราะเขานั้นแหละที่เสือกไสไล่ส่งเรา จนเราต้องไปอยู่ในกลุ่มเพื่อน และถูกจับ” (F2w)

ในขณะที่บุคลากรสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ให้สัมภาษณ์จำนวน 6 คน มีความต้องการที่สอดคล้องตรงกันในประเด็นของการฟื้นฟูสัมพันธภาพในครอบครัวของเด็กและเยาวชนว่า ต้องการให้ผู้ปกครองเข้าใจเด็กและให้โอกาสในการกลับตัวเป็นคนดีโดยให้กำลังใจ ช่วยหาทางออก มีการพูดคุยบนความเข้าใจกันทั้งผู้ใหญ่และเด็ก โดยเฉพาะประเด็นการเข้าใจตนเองและผู้อื่น ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว โดยต้องการให้ครอบครัว

ได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งอาจจะใช้สถานที่ของศูนย์ฝึกและอบรมฯ โดยนัดวัน เวลา ให้ผู้ปกครองมาพร้อมกัน

จากข้อมูลที่รวบรวมได้ข้างต้น เป็นภาพสะท้อนให้ผู้วิจัยรับรู้ได้ชัดเจนว่า ประเด็นดังกล่าวเป็นปัญหาที่ควรจะต้องได้รับการแก้ไข เพื่อช่วยให้เด็กและเยาวชนได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้มีพฤติกรรมที่เหมาะสม เป็นที่ยอมรับของสังคม และกิจกรรมที่ควรดำเนินการ คือกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนได้รู้จักตนเอง มองเห็นคุณค่าในตนเอง มีทักษะการตัดสินใจที่ดี มีความรับผิดชอบ จึงจะนำไปสู่การมีทัศนคติต่อตนเองในทางบวกต่อไป

1.5 ด้านการส่งเสริมสุขภาพจิตในครอบครัว

ในมุมมองของบุคลากรผู้ดูแลเด็กและเยาวชน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมสุขภาพจิตในครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดว่า ควรมีการสร้างประชาธิปไตยในครอบครัว และควรรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันอย่างน้อยวันละ 5-10 นาที แต่ละฝ่ายควรจะมีการปรับตัวเข้าหากัน อย่างน้อยควรมีการพูดคุยอย่างเปิดใจระหว่างพ่อ แม่ ลูกวันละ 5-10 นาที (14w) โดยบางครั้งอาจมีการกล่าวคำขอโทษเมื่อทำผิดและกล่าวขอบคุณเมื่ออีกฝ่ายได้เอื้อเฟื้อหรือช่วยงานให้เกิดความสำเร็จ เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวว่า ทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยกัน เช่น ไปทำบุญ ไปเที่ยวด้วยกันหรือการรับประทานอาหารร่วมกันอย่างน้อยวันละมื้อ

1.6 กลวิธีหรือรูปแบบการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัว

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้นำทั้ง 3 กลุ่ม ได้แก่ สมาชิกในครอบครัว (ผู้ปกครอง) ของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด บุคลากร และเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ผู้วิจัยขอเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทการดูแลเด็กและเยาวชน ก่อนที่จะนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวที่ได้ทำการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งเด็กที่กระทำผิดและได้เข้ารับการฝึกอบรมอยู่ในศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5 แห่งนี้จะได้รับการฝึกอบรมและมีกิจกรรมที่กำหนดไว้ เริ่มตั้งแต่ตื่นนอนเช้าเวลา 06.00 น. อาบน้ำ ล้างหน้า แปรงฟัน รับประทานอาหารเช้า เข้าแถว และแยกย้ายกันไปเรียนสายอาชีพหรือสายสามัญที่ตนเลือก จากนั้นจะพักรับประทานอาหารกลางวันในเวลา 11.30 น. ส่วนช่วงบ่ายเวลา 13.30 น. จะเข้าเรียนหรือทำกิจกรรมต่อเนื่อง จนกระทั่งถึงเวลา 15.00 น. จะเป็นเวลาหยุดพักผ่อนตามอัธยาศัยจนถึงเวลา 15.45 น. จะเป็นเวลารับประทานอาหารเย็น และขึ้นนอนนอนในเวลา 17.00 น. เพื่ออาบน้ำเปลี่ยนเสื้อผ้า ดูโทรทัศน์ เมื่อถึงเวลานอนก็จะเปิดไฟนอนตลอดคืน ซึ่งเด็กและเยาวชนได้พูดถึงสภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปว่า

“รู้สึกพอใจกับนอน แต่บางครั้งรู้สึกอึดอัด และเบื่อ ที่อยู่รวมกันหลาย ๆ คน มียูรบกวน ห้องน้ำไม่มีประตูมิดชิด แต่ก็เป็นการฝึกนิสัย ทำให้รักตัวเองมากขึ้น” (F2w)

ซึ่งโดยนัยแล้วมีความหมายว่า เด็กรู้สึกเสียใจจากเหตุการณ์ที่ผ่าน ๆ มา คิดว่า ถ้าตนไม่ทำความผิดก็คงจะไม่ได้มาอยู่ในสภาพอย่างนี้ เพราะฉะนั้นการที่ตนเองได้เข้ามาอยู่ที่นี่ ก็เป็นการตอกย้ำให้รู้ว่าสาเหตุต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นก็เพราะตนทั้งสิ้น ดังจะเห็นได้จากข้อมูลสนับสนุน ที่เด็กพูดในการสนทนากลุ่มที่สะท้อนให้เห็นว่า เด็กรู้สึกว่าตนไร้ค่าและมีเจตคติด้านลบต่อตนเอง ต่อเพื่อนและคนรอบข้าง ดังที่กล่าวว่า

“คงไม่มีใครอยากให้กลับออกไป เพราะเขาคงเบื่อหน่าย..... ไม่มีใครจริงใจกับเราหรอก เพราะเราก็ไม่ได้จริงใจกับเขา เราก็หวาดระแวงเขา เหมือนกันเพราะเป็นคนมาจากสภาพปัญหาคล้ายกัน” (F1B)

การที่เด็กรู้สึกอย่างนี้เพราะพื้นฐานทางความคิดและการรับรู้ต่อสังคมที่มีอยู่ในตัวเด็ก จึงทำให้ความคิดและมุมมองของเด็กที่มีต่อตนเองและสังคมออกมาในด้านลบ และส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หลายประการ

เมื่อผู้วิจัยได้พูดคุยถึงประเด็นการประพฤติดนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีและทำให้เป็นที่ต้องการของคนอื่น ๆ โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเอง เด็กได้พูดถึงลักษณะที่พึงปฏิบัติเพื่อให้เป็นเด็กในดวงใจของคนทั่วไปว่ามีหลายประการ เช่น ต้องมีความรับผิดชอบ อยู่ในกฎระเบียบ อ่อนน้อม และมั่นใจตนเอง เป็นต้น จากข้อมูลแสดงให้เห็นว่าเด็กต้องการเป็นคนดี ต้องการพัฒนาตนเองเพื่อให้อยู่ในสังคมได้ เด็กบางคนขาดความมั่นใจ ไม่อยากออกไปอยู่ข้างนอก เพราะมีความรู้สึกว่าคุณค่าอะไร และคิดว่าญาติพี่น้องคงจะไม่อยากให้ออกไป เนื่องจากตนเองได้ทำความผิดครั้งนี้อาใจไว้มาก แต่ขณะเดียวกันก็อยากจะปรับเปลี่ยนตนเองให้เป็นคนเกรงใจลง อยากให้พ่อแม่ดูแลเอาใจใส่ตนเองมากขึ้น เมื่อออกไปแล้วถึงพ่อแม่จะให้อภัย แต่คิดว่าเพื่อนบ้านหรือคนอื่น ๆ อาจจะไม่ยอมรับ

โดยสรุปภาพรวมปัญหาของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน เขต 5 มีประเด็นหลักที่สำคัญ 4 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ 1) เด็กขาดความนับถือตนเอง และขาดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองเนื่องจากสภาพการเลี้ยงดูและสภาพแวดล้อมก่อนจะเข้ามาอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน มีผลต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก และบุคคลแวดล้อมก็มีส่วนผลักดันให้เด็กมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ด้วย 2) เด็กมีความขัดแย้งทางจิตใจ มีมุมมองต่อตนเองด้านลบ มองโลกในแง่ร้ายและขาดความไว้วางใจคนอื่น 3) เด็กขาดทักษะในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา จึงมักจะระบายความก้าวร้าวไปในทางที่ไม่เหมาะสม และการตัดสินใจที่นำไปสู่การกระทำความผิดซ้ำ ๆ และ 4) เด็กขาดกำลังใจในการปรับตัวเพื่อกลับไปสู่สังคมเดิม เมื่อเด็กออกไปสู่ชุมชนเด็กจึงขาดความมั่นใจ รู้สึกมีปมด้อยและไม่ได้รับการยอมรับที่ดีพอ โดยเฉพาะขาดการยอมรับจากพ่อแม่ ญาติพี่น้อง และคนในชุมชน

จากข้อมูลเบื้องต้นผู้วิจัยสามารถสรุปวิเคราะห์ประเด็นปัญหาที่น่าจะนำไปสู่การพัฒนา และมีความเป็นไปได้ มีดังนี้

1.6.1 ควรมีรูปแบบหรือวิธีการในการจัดกิจกรรม เพื่อให้ผู้ปกครองได้ตระหนักถึงความสำคัญในการทำหน้าที่ของครอบครัวให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.6.2 ควรมีการพัฒนาโปรแกรมเพื่อสร้างการเรียนรู้ให้เด็กปรับเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อตนเอง และเสริมสร้างความรู้สึกรักคุณค่าต่อตนเอง

1.6.3 ควรมีการพัฒนาโปรแกรมและจัดกิจกรรม เพื่อการส่งเสริมสุขภาพจิตในครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยเน้นด้านการสื่อสาร การสร้างสัมพันธภาพของครอบครัวซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความสุข

1.6.4 ควรมีการค้นหากลวิธีหรือรูปแบบ (โปรแกรม) ในการส่งเสริมสุขภาพจิตครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ที่สามารถส่งผลต่อความสุขของครอบครัว และประเมินผลได้จากการเปรียบเทียบก่อนและหลังใช้โปรแกรมกับกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้

ผลการศึกษาระยะที่ 2 สร้างรูปแบบการเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว

2.1 การส่งเสริมสุขภาพจิต : ทางเลือกที่ต้องใช้การมีส่วนร่วม

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยพัฒนาแบบปฏิบัติการ หลังจากผู้วิจัยได้วิเคราะห์สถานการณ์และตีความจากข้อมูลที่ได้มาทั้งจากบุคลากรผู้ดูแลเด็ก บิดามารดาและผู้ปกครองรวมทั้งข้อมูลจากเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดแล้วพบว่ามีความจำเป็นต้องนำไปสู่การพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพจิตทั้งในส่วนตัวเด็กและเยาวชนรวมถึงบิดามารดาหรือผู้ปกครองจึงได้กำหนดประเด็นและขอบเขตการพัฒนาว่าจะต้องเป็นกิจกรรมที่เกิดการมีส่วนร่วมสูงสุดทั้งผู้จัดกิจกรรมและผู้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งแสดงรายละเอียดในภาคผนวก ข ดังมีรายชื่อกิจกรรมและวัตถุประสงค์แต่ละกิจกรรมดังตารางที่ 4.2 และตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.2 แสดงรายชื่อแผนกิจกรรมที่ใช้ดำเนินการในกลุ่มเด็กและเยาวชน

แผนกิจกรรม	จุดประสงค์การเรียนรู้
1. แผนการจัดกิจกรรมเรื่อง “ความเข้าใจ”	1. เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ระบายปัญหาและสื่อความในใจ 2. เพื่อให้เด็กและเยาวชนอธิบายถึงประโยชน์และวิธีการระบายปัญหาอย่างถูกต้องและเหมาะสม 3. เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีแนวทางในการที่จะปรับตัวเพื่อลดความคับข้องใจ

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

แผนกิจกรรม	จุดประสงค์การเรียนรู้
2. แผนการจัดกิจกรรมเรื่อง “พ่อของฉัน”	1. เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถระบายความคับข้องใจที่มีต่อพ่อ 2. เพื่อให้เด็กและเยาวชนเข้าใจปัญหาตนเองและผู้อื่นและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องเหมาะสม
3. แผนการจัดกิจกรรมเรื่อง “แม่ที่แสนดี”	1. เพื่อให้เด็กและเยาวชนสามารถระบายความคับข้องใจที่มีต่อแม่ 2. เพื่อให้เด็กและเยาวชนเข้าใจตนเองดีขึ้นและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่ถูกต้องเหมาะสม
5. แผนการจัดกิจกรรมเรื่อง “ความแตกต่างของคน”	1. เพื่อให้เด็กและเยาวชนตระหนักถึงความแตกต่างของแต่ละบุคคล 2. เพื่อให้เด็กและเยาวชนยอมรับความแตกต่างของผู้อื่นได้
6. แผนการจัดกิจกรรมเรื่อง “ความรู้สึกและ ประสบการณ์ในอดีต”	1. เพื่อให้เด็กและเยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของประสบการณ์ในอดีตว่ามีผลต่อความรู้สึกและพฤติกรรมในปัจจุบัน 2. เพื่อให้เด็กและเยาวชนตระหนักว่าประสบการณ์ในอดีตที่มีผลต่อความรู้สึกและพฤติกรรมของตนเองนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้
7. แผนการจัดกิจกรรมเรื่อง “การมองข้อดีของตนเอง”	1. เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่นและมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น 2. เพื่อให้เด็กและเยาวชนตระหนักถึงสิ่งที่ดีของตน และเป็นการฝึกฝนการมองโลกในแง่ดีด้วย
8. แผนการจัดกิจกรรมเรื่อง “จุดมุ่งหมายในชีวิต”	1. เพื่อให้เด็กและเยาวชนเข้าใจและได้แสดงความรู้สึกของตนเองออกมา 2. เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้ตระหนักรู้ถึงการมีจุดมุ่งหมายในชีวิตของตนเอง 3. เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีกำลังใจในการต่อสู้กับชีวิตต่อไป

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้พัฒนาโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพจิตสำหรับผู้ปกครอง บิดา มารดา โดยมีแผนกิจกรรมทั้งสิ้น 6 แผนกิจกรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการในรูปแบบค่ายครอบครัว โดยการอบรม 2 วัน 1 คืน มีกิจกรรมดังรายละเอียดในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 รายชื่อแผนกิจกรรมที่ใช้ดำเนินการในกลุ่มพ่อแม่หรือผู้ปกครอง

แผนกิจกรรม	จุดประสงค์การเรียนรู้
1. แผนการจัดกิจกรรมเรื่อง “เข้าใจวัยรุ่น”	- เพื่อให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองเข้าใจธรรมชาติของวัยรุ่นและมีความเชื่อมั่นในตัวเด็กจะนำไปสู่การสร้างสัมพันธภาพและการสื่อสารที่ดี
2. แผนการจัดกิจกรรมเรื่อง “เปิดใจให้กัน”	- เพื่อให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองมีโอกาสระบายความคับข้องใจ แลกเปลี่ยนแนวคิด และทักษะในการเข้าใจและการช่วยเหลือลูกที่มีปัญหา
3. แผนการจัดกิจกรรมเรื่อง “สื่ออย่างไรให้ใจเป็นสุข ”	- เพื่อให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองอธิบายความหมายของการสื่อสาร และการสร้างสัมพันธภาพได้ รวมทั้งมีทักษะในการสื่อสาร และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับวัยรุ่น
4. แผนการจัดกิจกรรมเรื่อง “บทบาทการเป็นพ่อแม่ ”	- เพื่อให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองตระหนักในความสำคัญของการใช้เวลาอยู่ร่วมกับลูกอย่างมีคุณภาพ
5. แผนการจัดกิจกรรมเรื่อง “ครอบครัวของฉัน”	- เพื่อให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองเข้าใจพัฒนาการของชีวิตครอบครัว และมีแนวทางในการใช้ชีวิตครอบครัวให้คงอยู่ด้วยความสุขและมั่นคง
6. แผนการจัดกิจกรรมเรื่อง “แผนที่ความสุข”	- เพื่อให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองตระหนักถึงความสำคัญในสัมพันธภาพระหว่างพ่อแม่ลูก และมีแนวทางในการสร้างสัมพันธภาพกับลูก

โดยสรุป แผนการจัดกิจกรรมหรือโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพจิตครอบครัวเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซึ่งพัฒนาขึ้นครั้งนี้ ทั้งในส่วนที่ได้ดำเนินการกับเด็กและเยาวชนและดำเนินการกับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง มีเป้าหมายเพื่อมุ่งส่งเสริมในด้านพัฒนาการทางอารมณ์ จิตใจ สังคม พฤติกรรม และทักษะการดำเนินชีวิต และเป็นการจัดกิจกรรมโดยใช้หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) กล่าวคือ ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญในการจัดกิจกรรม ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ และความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ ทำให้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้

ผลการศึกษาระยะที่ 3 ตรวจสอบและทดสอบใช้รูปแบบที่สร้างขึ้น

ผู้วิจัยได้จัดประชุมทีมผู้ช่วยนักวิจัยจำนวน 8 คนเพื่อทำความเข้าใจและจัดลำดับขั้นตอนของแผนพร้อมทั้งวางแผนการจัดกิจกรรมโดยกำหนดให้ผู้มีรับผิดชอบแผนการจัดกิจกรรมครบทุกแผนและผู้รับผิดชอบไปศึกษาวิธีการและขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมและมอบหมายให้มีผู้ช่วยจัดกิจกรรม ผู้จัดบันทึกลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมหลังจากนั้นได้ตรวจสอบ(ทำความเข้าใจร่วมกัน)และทดลองใช้รูปแบบที่สร้างขึ้นโดยดำเนินการในกลุ่มเด็กและเยาวชนทั้งสิ้นจำนวน 55 คน ดำเนินการในกลุ่มผู้ปกครองจำนวน 18 คน โดยเริ่มทดลองจัดกิจกรรมในเดือนเมษายน 2550 จนครบทุกแผนกิจกรรม

หลังจากนั้นผู้วิจัยและทีมผู้ช่วยได้จัดประชุมปฏิบัติการเพื่อเขียนแผนกิจกรรมออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรโดยมีการกำหนดรูปแบบการเขียนตามกรอบแนวคิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อให้สามารถนำไปเป็นคู่มือในการจัดกิจกรรมสำหรับผู้นำกลุ่มได้ รายละเอียดที่ได้จากการศึกษาในระยะที่ 3 ได้จัดทำเป็นแผนการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนและผู้ปกครองรวมทั้งสิ้นจำนวน 14 แผนกิจกรรมซึ่งมีรายละเอียดต่าง ๆ อยู่ในภาคผนวก

ผลการศึกษาระยะที่ 4 การจัดกิจกรรมตามโปรแกรมที่พัฒนา

จากการวิเคราะห์สถานการณ์และบริบทการดูแลเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้นำไปสู่การพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพจิตเด็กและเยาวชน โดยมีการจัดประชุมปฏิบัติการเพื่อวางแผนพัฒนาและทดลองใช้โปรแกรมจำนวน 8 แผนกิจกรรมจนได้ข้อสรุปและนำไปสู่การดำเนินกิจกรรมในกลุ่มเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยวางแผนจัดกิจกรรมทุกวันพุธตั้งแต่เดือนกรกฎาคม-เดือนกันยายน 2550 โดยกำหนดเป็นแผนการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องในศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเขต 5 ซึ่งมีแผนกิจกรรมและจุดประสงค์การเรียนรู้ดังตารางที่ 4.1 และแผนการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ปกครองจำนวน 6 แผนกิจกรรมในรูปแบบค่ายครอบครัวระหว่างวันที่ 16-17 พฤศจิกายน 2550 ณ.แก่งสะพือรีสอร์ท อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานีตามแผนกิจกรรมดังตารางที่ 4.2

โดยสรุปแผนการจัดกิจกรรมหรือโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพจิตครอบครัวเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดซึ่งพัฒนาขึ้นครั้งนี้ ทั้งในส่วนที่ได้ดำเนินการกับเด็กและเยาวชนและดำเนินการกับพ่อแม่หรือผู้ปกครอง มีเป้าหมายเพื่อมุ่งส่งเสริมในด้านพัฒนาการทางอารมณ์ จิตใจ สังคม พฤติกรรม และทักษะการดำเนินชีวิต และเป็นการจัดกิจกรรมโดยใช้หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning) กล่าวคือ ยึดเด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรม ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความคิดสร้างสรรค์ และความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ ทำให้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้

ผลการศึกษาระยะที่ 5 การประเมินผลโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพจิต

เมื่อได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจึงได้ทำการประเมินผลหลังสิ้นสุดกิจกรรม โดยมีเครื่องมือประเมินการรับรู้ความสุขและสัมพันธภาพในครอบครัวตามการรับรู้ของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและประเมินการรับรู้ความสุขและสัมพันธภาพในครอบครัวตามการรับรู้ของบิดา มารดา และผู้ปกครองซึ่งเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมที่กำหนด โดยผลการประเมินดังจะนำเสนอต่อไปนี้

5.1 ข้อมูลทั่วไปของเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมส่งเสริมสุขภาพจิต

กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กและเยาวชนทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม จำนวนทั้งสิ้นรวม 30 คนเป็นชายร้อยละ 80 เป็นหญิงร้อยละ 20 อายุเฉลี่ย 15.7 ปีอายุต่ำสุด 15 ปี สูงสุด 18 ปี จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 40 ระดับมัธยมศึกษาร้อยละ 30 และระดับอาชีวศึกษาร้อยละ 30 ทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่มารดามีอาชีพค้าขายคิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมาคือคหบดีค้าปลีกคิดเป็น ร้อยละ 43.3 รายได้มีพอใช้กับความเป็นอยู่ของครอบครัวคิดเป็นร้อยละ 83.6 ลักษณะครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างเป็นครอบครัวเดี่ยวร้อยละ 73.33 ที่เหลืออยู่ในครอบครัวขยายร้อยละ 26.66 รายละเอียดตามตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

ข้อมูลทั่วไปของเด็กและเยาวชน	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
- ชาย	24	80
- หญิง	6	20
อายุ		
- 15	15	50
- 16	6	20
- 17	6	20
- 18	3	10
(Max =18 , Min =15 , อายุเฉลี่ย=15.7)		

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไปของเด็กและเยาวชน	จำนวน	ร้อยละ
ระดับการศึกษา		
- ประถมศึกษา	12	40
- มัธยมศึกษา	9	30
- อาชีวศึกษาและ อุดมศึกษา	9	30
ศาสนา		
- พุทธ	30	100
คดี		
- ลักทรัพย์	13	43.33
- ยาเสพติด	15	50
- อื่น ๆ	2	6.66
รายได้		
- พอใช้	26	86.6
- ไม่พอใช้	4	14.4
ลักษณะครอบครัว		
- ครอบครัวเดี่ยว	22	73.33
- ครอบครัวขยาย	8	26.66

5.2 การเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยลำดับที่ของการประเมินความสุขและการรับรู้ต่อสัมพันธภาพในครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

จากการเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยลำดับที่ของการประเมินความสุข และการรับรู้ต่อสัมพันธภาพในครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม ทั้ง 8 ครั้ง พบว่า โปรแกรมส่งเสริมสุขภาพจิตที่คณะผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่ตัวเด็กและเยาวชน โดยค่าคะแนนเฉลี่ยลำดับที่ของความสุขและการรับรู้ต่อสัมพันธภาพในครอบครัวของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตามรายละเอียดในตารางที่ 4.5-4.6

ตารางที่ 4.5 เปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยลำดับที่ของการประเมินความสุขของเด็กและเยาวชน
ที่กระทำผิด ก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

กลุ่มประชากร	N	Mean Rank	Sum of Ranks	W	P-Value
ก่อนดำเนินกิจกรรม	30	15.50	465.00	7.07	.00*
หลังดำเนินกิจกรรม	30	45.50	1365.00		

*P < .05 (Wilcoxon – W test)

ตารางที่ 4.6 เปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยลำดับที่การรับรู้ต่อสัมพันธภาพในครอบครัวของเด็ก
และเยาวชนก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

กลุ่มประชากร	N	Mean Rank	Sum of Ranks	W	P-Value
ก่อนดำเนินโครงการ	30	15.93	478.00	6.51	.00*
หลังดำเนินโครงการ	30	45.07	1352.00		

* P < .01 (Wilcoxon – W test)

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าโปรแกรมที่สร้างขึ้นส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่ตัวเด็กและเยาวชนซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกฯแห่งนี้ที่พบว่าเด็กและเยาวชนมีการรับรู้ต่อบรรยากาศการดูแลเปลี่ยนไปจากเดิม โดยเด็กและเยาวชนมีความเข้าใจต่อสถานการณ์ที่เผชิญอยู่และยอมรับความเป็นจริงมากขึ้น ซึ่งเด็กบางคนรับรู้ถึงการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลว่าทำหน้าที่เหมือนพ่อแม่ พุดกุดดี มีความปรารถนาดีให้ความสนใจกับเด็กและเยาวชน ซึ่งการแสดงออกของเจ้าหน้าที่ในลักษณะเช่นนี้ส่งผลทำให้เด็กเกิดความเข้าใจและยอมรับคนอื่นมากขึ้น จนมีท่าทีและพฤติกรรมเปลี่ยนไปในทางที่ดีด้วย ในขณะที่เดียวกันเด็กยังได้พุดกุดกันในกลุ่มเองว่าจริง ๆ แล้วเจ้าหน้าที่ก็มีการแสดงออกที่เด็กพึงพอใจ พุดกุดให้คำแนะนำ ให้ข้อคิดในทางที่ดีให้กำลังใจ จนเด็กเกิดความรู้สึกว่าการอยู่ในศูนย์ฝึกฯแห่งนี้ก็ได้รับการดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี เพราะฉะนั้นหากกระทำการใด ๆ ที่จะแสดงถึงความรุนแรงและมีผลเสียตามมา เด็กเองก็จะรู้สึกผิดมากเนื่องจากเจ้าหน้าที่ได้ให้ความจริงใจ มีความหวังดีต่อเด็กและเยาวชน จากทัศนคติของเด็กและเยาวชนดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงทัศนคติและความรู้สึกภายในที่มีต่อบุคลากรผู้ดูแล

ในขณะที่เดียวกันจากท่าทีที่เปลี่ยนไปของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดทำให้บุคลากรผู้ดูแลเด็กบางคนมีทัศนคติต่อเด็กและเยาวชนเปลี่ยนไปจาก “ดำ” เป็น “ขาว” ดังจะเห็นได้จากคำพูดที่ว่า

“รู้ไหมว่าพวกเราเข้ามาอยู่ที่นี่เพราะอะไร” (I2B)

“เด็กเป็นยังงี้ก็ได้แค่นั้น เป็นคนดีของสังคมยก

อยู่ที่นี้แหละดี ออกไปก็ต้องกลับมาอีกอยู่ดี” (I2W)

ประโยคเหล่านี้เป็นคำพูดของบุคลากรในช่วงแรกของการวิจัย แต่หลังจากที่บุคลากรผู้ดูแลเด็กได้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย โดยเฉพาะในการพัฒนาโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพจิตเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ซึ่งทำให้นักวิจัยทุกคนมีโอกาสดูอภิปรายแลกเปลี่ยนมุมมองทัศนะของตนเองที่มีต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด พบการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มบุคลากรผู้ดูแลเด็กดังจะเห็นได้จากการพูดคุยกับบุคลากรผู้ดูแลเด็กและเยาวชนพบว่า ที่พบว่ามีทัศนะในการมองเด็กเปลี่ยนแปลงไป บุคลากรเห็นว่าการดูแลเด็กให้ดีจะมีผลต่อการสร้างสังคม เพราะเด็กคือบุคคลที่จะต้องกลับไปอยู่ในสังคม เพราะฉะนั้นถ้าหากเด็กที่มาอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมแห่งนี้กลับออกไปใช้ชีวิตในสังคมโดยได้รับการยอมรับ ก็หมายถึงคุณภาพของการดูแล บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนให้เป็นคนดี สามารถช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ข้อมูลที่สะท้อนให้เห็นว่าทัศนะของบุคลากรต่อเด็กมีการเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เช่น

“เด็ก ๆ พวกนี้ก็เหมือนลูกหลาน เพราะอยู่ในความดูแลของเราตลอด 24 ชั่วโมง”

“น่าสงสาร เพราะเด็ก ๆ ต้องพลัดพรากจาก พ่อ แม่ ครอบครัว มาอยู่ต่างที่”

“เขาคงต้องการที่พึ่งพิงมาก เพราะฉะนั้นเราต้องทำบทบาทนี้ให้ดี” (F2BG)

เมื่อบุคลากรมีทัศนคติและท่าทีที่เปลี่ยนไป ทำให้เด็กและเยาวชนเกิดการเรียนรู้ได้มากขึ้นเพื่อจะปรับปรุงตนเอง ซึ่งเด็กได้แสดงทัศนะและวิเคราะห์ตนเองเพื่อที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยรับรู้ว่าการจะเป็นคนดีได้นั้นควรจะพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีลักษณะดังต่อไปนี้คือ มีความรับผิดชอบ รักษากฎระเบียบ มีวินัย ต้องปรับตนเองใหม่ พยายามฝึกเรียนในหน่วยต่าง ๆ เช่น ช่างยนต์ เกษตร ช่างตัดผม เพื่อจะได้มีอาชีพติดตัว เมื่อกลับออกไปก็จะสามารถอยู่ในสังคมได้ ที่สำคัญคือ พ่อ แม่ และบุคลากรผู้ดูแลจะภาคภูมิใจที่สามารถทำให้เด็กปรับเปลี่ยนตนเองได้ในทางที่ดีขึ้นดังคำพูดที่เด็กได้พูดถึงตัวเองว่า

“ผมคิดผิดที่ทำตัวไม่ค่อยดี ทำให้พ่อแม่หน้าตาไหล ผมไม่เคยทำให้พ่อแม่ภูมิใจเลย ต่อไปจะทำตัวใหม่” (F1B)

“อยากเป็นคนใหม่ ทำตัวเองให้มีค่าเช่น ช่วยงานเจ้าหน้าที่ ช่วยรักษาสัตว์ของเครื่องใช้” (F1B)

จึงอาจกล่าวได้ว่า นอกจากโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพจิตเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ทำให้เด็กเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นแล้ว ยังมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในกลุ่ม บุคลากรผู้ดูแลเด็กด้วย

จากข้อมูลเบื้องต้นพอสรุปและอภิปรายได้ว่าค่าคะแนนเฉลี่ยของความสุขและการรับรู้ ต่อสัมพันธภาพในครอบครัวของเด็กและเยาวชนหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรม โดยเยาวชนมีทักษะและมุมมองต่อตนเองและบุคคลอื่นรอบตัวในทางที่ดีขึ้น ซึ่งในการพัฒนา เยาวชนที่กระทำผิดนั้นจำเป็นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีบรรยากาศของ การพูดคุยอย่างเป็นกันเอง มีความเป็นมิตร สร้างสัมพันธภาพ และเปิดใจยอมรับซึ่งกันและกัน มีการสื่อสารที่ตรงประเด็น รับฟังด้วยความใส่ใจ และไม่โทษคนอื่น ทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนเพิ่มความ พึงพอใจที่มีต่อตนเองและครอบครัว (พิชิตพงษ์ อริยะวงศ์, 2545) อีกทั้งมีเยาวชนจำนวนหนึ่ง ไม่เคยเรียนรู้วิธีการทำให้ตนเองผ่อนคลายโดยเฉพาะเมื่อกังวลหรือเครียด มักตอบว่าการผ่อนคลาย คือการเล่นกีฬาซึ่งการผ่อนคลายแบบนี้ถูกจำกัดด้วยเงื่อนไข ที่ไม่มีสนามหรืออุปกรณ์กีฬา ในการ ทำกิจกรรมครั้งนี้ได้เน้นให้เด็กและเยาวชนทำกิจกรรมที่สามารถกระทำได้ด้วยตนเองเพื่อให้เกิด การผ่อนคลายง่าย ๆ ที่สามารถปรับใช้ได้โดยไม่ต้องอุปกรณ์ช่วย ดังมีรายงานการวิจัยที่เป็น กิจกรรมเพื่อให้เยาวชนคลายเครียดได้เร็วในทุกสถานการณ์ เช่นกิจกรรมควบคุมการหายใจ การใช้ จินตนาการว่าอยู่ในที่ปลอดภัย (Bischof GP, Stith SM, Whitney ML. 1995) อย่างไรก็ตามการศึกษา ครั้งนี้ยังได้ประเมินในส่วนของผู้ปกครอง บิดา มารดาที่เข้ารับการอบรมในการจัดกิจกรรม ค่าครอบครัวซึ่งดำเนินการระหว่างวันที่ 16-17 พฤศจิกายน 2550 ถึงแม้ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรม ในระยะสั้น ๆ หากจะวัดการเปลี่ยนแปลงที่มุ่งให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม อาจจะได้ข้อมูลที่ไม่เป็นจริงและไม่ได้ตอบ โจทย์ที่ผู้วิจัยต้องการแต่เพื่อประเมิน โปรแกรม ที่พัฒนาขึ้นจึงได้ทำการประเมินเปรียบเทียบการรับรู้ของผู้ปกครองก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม ตามโปรแกรม

อย่างไรก็ดีการวิจัยครั้งนี้มีกรอบในการพัฒนาที่เป็นเพียงการแสวงหาโปรแกรมมากกว่า การประเมินผลของการใช้โปรแกรม เพราะฉะนั้นกิจกรรมการอบรมในกลุ่มเด็กกระทำผิดตาม โปรแกรม จึงไม่ได้ออกแบบให้มีกลุ่มเปรียบเทียบซึ่งเป็นข้อจำกัดของการศึกษาในครั้งนี้และ ผลการประเมินก่อนและหลังดำเนินการกิจกรรมในกลุ่มเด็กกระทำผิดที่พบว่ามี ความแตกต่าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 อาจเป็นไปได้ว่าผลของค่าคะแนนที่ดีขึ้นอาจมาจากการ ที่เยาวชนได้รับความเอาใจใส่ และได้รับความสนใจ ในขณะเดียวกันก็มีคนรับฟังในขณะที่สื่อสาร ออกมาในระหว่างกระบวนการจัดกิจกรรมและมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเมื่อเทียบกับกิจกรรมปกติของศูนย์ฝึกอบรมที่ไม่มีปัจจัยดังกล่าวถึงแล้วจึงเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ กว่าและอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้

5.3 การเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยลำดับที่ของการประเมินความสุขและการรับรู้ต่อสัมพันธภาพในครอบครัวของบิดา มารดาและผู้ปกครองเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรม

จากการเปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยลำดับที่ของการประเมินความสุข และการรับรู้ต่อสัมพันธภาพในครอบครัวของบิดา มารดาและผู้ปกครองเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรมกลุ่มทั้ง 6 ครั้ง พบว่า โปรแกรมส่งเสริมสุขภาพจิตที่คณะผู้วิจัยได้ร่วมกันพัฒนาขึ้น ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงบิดา มารดาและผู้ปกครอง โดยค่าคะแนนเฉลี่ยลำดับที่ของความสุขและการรับรู้ต่อสัมพันธภาพในครอบครัวของบิดา มารดาและผู้ปกครองเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ตามรายละเอียดในตารางที่ 4.7-4.8

ตารางที่ 4.7 เปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยลำดับที่ของการประเมินความสุขของบิดา มารดาและผู้ปกครองเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

กลุ่มประชากร	N	Mean Rank	Sum of Ranks	W	P-Value
ก่อนดำเนินกิจกรรม	20	10.50	210.00	5.73	.00*
หลังดำเนินกิจกรรม	20	30.50	610.00		

*P < .05 (Wilcoxon – W test)

ตารางที่ 4.8 เปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยลำดับที่การรับรู้ต่อสัมพันธภาพในครอบครัวของบิดา มารดาและผู้ปกครองเด็กและเยาวชนก่อนและหลังการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม

กลุ่มประชากร	N	Mean Rank	Sum of Ranks	W	P-Value
ก่อนดำเนินโครงการ	20	10.93	218.00	5.23	.00*
หลังดำเนินโครงการ	20	30.08	601.50		

* P < .01 (Wilcoxon – W test)

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่าโปรแกรมที่สร้างขึ้นส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงที่บิดา มารดาและผู้ปกครองเด็กและเยาวชนซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่ผู้ปกครองบอกว่าเข้าใจตัวเองและลูกมากขึ้นทั้งนี้ทำให้เห็นว่าการทำบทบาทพ่อแม่ หรือผู้ดูแลเด็กบางครั้งก็ไม่ได้ทำหน้าที่อย่างเต็มที่และการเข้าร่วมกิจกรรมได้สะท้อนให้เห็นจุดอ่อนบางประการที่น้ำจะ

ได้ปรับเปลี่ยนตนเองโดยเฉพาะเรื่องการสื่อสารที่มองข้ามไปและมักแสดงออกในทางตรงกันข้าม
ทั้ง ๆ ที่บางครั้งน่าจะชมเด็กบ้างเด็กจะได้รู้สึกมีคุณค่าในตนเองแต่ก็กลัวว่าเด็กจะได้ใจซึ่งประเด็นนี้
จะได้นำกลับไปทบทวนเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัวต่อไป

อย่างไรก็ตามเพื่อพิสูจน์ประสิทธิผลของโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นผู้วิจัยมีข้อเสนอว่า
ถ้าหากมีการศึกษาในครั้งต่อไปควรปรับให้มีการศึกษาเปรียบเทียบกับระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่ม
ควบคุมที่ไม่ได้รับการส่งเสริมสุขภาพจิตตามโปรแกรมเพื่อจะได้พัฒนาองค์ความรู้ด้านสุขภาพจิต
ต่อไป